JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH
Volume 4, Issue 9, October-November 2026 Online ISSN: 3030-3508
https://spaceknowladge.com

QALAMTASVIRDA MATERIALLAR FAKTURASINI IFODALASHNING GRAFIK USULLARI

Sirojidinova Gulsevar Maxmudjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo`nalishi 2-kurs talabasi
Email: gulsevarsirojidinova@gmail.com

ИНФОРМАЦИЯ О СТАТЬЕ

ИСТОРИЯ СТАТЬИ:
Received:30.10.2026
Revised: 31.10.2026
Accepted:01.11.2026

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:
qalamtasvir, material fakturasi, grafik usullar, qalam texnikasi, shtrixlash, tus gradatsiyasi, yorug'lik qaytishi, sirt xususiyatlari, naturadan rasm chizish, amaliy mashqlar.,

АННОТАЦИЯ:

Ushbu maqolada qalamtasvirda turli materiallarga xos sirt xususiyatlarini grafik vositalar orqali tasvirlash usullari o'rganiladi. Tadqiqotda yog'och, metall, shisha, mato va sopol buyumlarning tashqi ko'rinishidagi farqlarni qalam yordamida ifodalash, chiziqlar yo'nalishini tanlash hamda tus gradatsiyalaridan foydalanish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, materiallarning yorug'likni qaytarish xususiyatlari, sirtning silliqligi yoki g'adirbudurligi va ularning tasvirdagi ko'rinishga ta'siri ko'rib chiqiladi. Maqolada talabalar uchun turli fakturalarni o'rganishga mo'ljallangan amaliy mashqlarni tashkil etish, grafik usullarni to'g'ri tanlash va bajarilgan ishlarni baholash mezonlarini belgilashga e'tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalari qalamtasvir mashg'ulotlarida materiallarning o'ziga xos sirt belgilarini aniq ifodalashga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqishda qo'llanishi mumkin.

Kirish: Tasviriy san'atda buyumlarning tashqi ko'rinishini haqqoniy aks ettirish rassomning kuzatuvchanligi, grafik mahorati va badiiy tafakkuriga bog'liq. Qalamtasvir mashg'ulotlarida predmetning shakli va o'lchamidan tashqari, uning sirtiga xos belgilarni tasvirlash ham muhim vazifa hisoblanadi. Chunki bir xil geometrik shaklga ega bo'lgan ikki buyum turli materiallardan tayyorlangan bo'lsa, ularning ko'rinishi, yorug'likni qaytarishi va sirtidagi izlar bir-biridan farq qiladi. Ushbu farqlarni qalam yordamida ifodalash tasvirning mazmunini boyitadi va naturaning o'ziga xosligini ochib beradi. Material fakturasini o'rganish qalamtasvir nazariyasi va amaliyotining muhim yo'nalishlaridan biridir. Yog'och yuzasidagi tolalar, metallning yaltiroqligi, shishaning shaffofligi, matoning burmalari hamda sopol buyumning silliq yoki g'adir-budur sirti turli grafik yechimlarni talab qiladi. Bunday

xususiyatlarni tasvirlashda qalam bosimini boshqarish, shtrixlarning uzunligi va yo‘nalishini tanlash, chiziqlar zichligini o‘zgartirish hamda tuslar o‘rtasidagi munosabatni saqlash alohida ahamiyatga ega. Mavzuning dolzarbligi bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining amaliy grafik ko‘nikmalarini rivojlantirish va materiallarning sirt xususiyatlarini tasvirlashga oid bilimlarini chuqurlashtirish zarurati bilan belgilanadi. O‘quv mashg‘ulotlarida barcha buyumlarni bir xil shtrixlash usulida tasvirlash ularning materialiga xos belgilarni yetarlicha ochib bera olmaydi. Shu sababli talabalarni har bir predmetning sirtini diqqat bilan kuzatishga, uning o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlashga va mos grafik vositalarni tanlashga o‘rgatish muhimdir. Qalamtasvir mashg‘ulotlarida material fakturasini o‘rgatish jarayonini samarali tashkil etish uchun amaliy topshiriqlarni muayyan ketma-ketlikda bajarish lozim. Dastlab oddiy sirt xususiyatlariga ega buyumlar ustida ishlash, keyinchalik shaffof, yaltiroq va murakkab tuzilishli predmetlarni tasvirlash orqali talabalarning grafik imkoniyatlarini kengaytirish mumkin. Bunda o‘qituvchining ko‘rsatmalari, mustaqil kuzatish va bajarilgan ishlarni tahlil qilish o‘quv faoliyatining muhim qismlarini tashkil etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi qalamtasvirda materiallar fakturasini ifodalashda qo‘llaniladigan grafik usullarni o‘rganish va ularni o‘qitish jarayonida qo‘llash bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida turli materiallarning tasviriy xususiyatlarini aniqlash, ularga mos qalam texnikalarini tanlash hamda amaliy mashqlarni baholash mezonlarini belgilash masalalari ko‘rib chiqiladi. Mazkur izlanish natijalari tasviriy san’at ta’limida qalamtasvir mashg‘ulotlarining amaliy mazmunini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin

Xulosa: Qalamtasvirda materiallar fakturasini ifodalash bo‘yicha olib borilgan nazariy va amaliy izlanishlar grafik vositalarni ongli tanlash zarurligini ko‘rsatadi. Har bir materialning o‘ziga xos tashqi belgilarini ochib berishda qalam bilan ishlash texnikasi tasvirlanayotgan predmetning xususiyatlariga mos kelishi kerak. Shu jihatdan grafik mashqlarni ishlab chiqishda material turini, tasvirning maqsadini va bajarish shartlarini hisobga olish muhimdir. Talabalarning amaliy tayyorgarligini baholashda faqat chizmaning tugallanganlik darajasiga emas, balki tanlangan grafik usulning samaradorligiga ham e’tibor berish lozim. Buning uchun turli materiallardan tayyorlangan buyumlar tasvirlarini taqqoslash, qo‘llangan shtrixlash usullarini tahlil qilish va har bir topshiriq bo‘yicha aniq baholash mezonlarini belgilash tavsiya etiladi. Bunday ish tartibi talabalarga o‘z grafik qarorlarini asoslash va amaliy faoliyatini mustaqil nazorat qilish imkonini beradi. Kelgusida material fakturasini tasvirlash metodikasini yanada rivojlantirish uchun turli qalam turlari, qog‘oz xususiyatlari va shtrixlash usullarining natijalarini qiyosiy o‘rganish maqsadga muvofiq. Olingan natijalarni tajriba-sinov mashg‘ulotlarida tekshirish orqali talabalarga mo‘ljallangan amaliy topshiriqlar to‘plamini yaratish mumkin. Ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlar tasviriy san’at ta’limida grafik texnikalarni o‘rgatish bo‘yicha metodik tavsiyalarni takomillashtirishga asos bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Boymetov B. Qalamtasvir. — Toshkent: Musiqa, 2006. — 216 b.
2. Ahmedov M.B., Xasanova M.Z. Qalamtasvir. — Toshkent: Ijod-Print, 2021— 188 b.
3. Maxkamova S.B. Qalamtasvir. — Toshkent: NIF MSH, 2023. — 128 b.
4. Abduraximov L.X. Qalamtasvir. — Toshkent: Lesson Press, 2021. — 133 b.
5. Boymetov B. Qalamtasvir. — Toshkent: Ilm Ziyo, 2007. — 192 b.
6. Suyunov N.A. Qalamtasvir. — Toshkent: Makon Savdo Print, 2025. — 188 b.
7. Ahmedov M.B. Qalamtasvir. — Toshkent: Ijod-Nashr, 2025.
8. Maxkamova S.B. Qalamtasvir. — Toshkent: Ilm-Ziyo Zakovat, 2025.
9. Maxkamova S.B. Qalamtasvir. — Toshkent: NIF MSH, 2024.
10. Sharov V. Akademicheskoe obuchenie izobrazitelnomu iskusstvu. — Moskva: Eksmo, 2013.